

Grażyna Nawrońska, Andrzej Gołębiewski, Jarosław Strobin, Tadeusz Nawroński

Elbląg. Stare Miasto

Informator Archeologiczny : badania 18, 162-163

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ELBLĄG
Rejon ul. Szuwalskiej
Zamek

Politechnika Gdańska
Wydział Architektury
Katedra Historii i Teorii Architektury

Badania prowadzili dr Zofia Hołowińska i doc.dr Ryszard Masalski, Finansowała Politechnika Gdańska. Śródkowy sezon badań. Północno-wschodnia część krzyżackiego zespołu-zamkowego (XIII-XV w.).

Kontynuowano poszukiwania murów, należących do średniowiecznej budowli, której fragmenty odsłonięto w poprzednich sezonach.

Wykop IX-d założono na miejscu nie istniejącego budynku oficynowego posesji Zamkowa 5, w linii średniowiecznego muru, odsłoniętego wcześniej na działce Zamkowa 6. Oczekiwano muru nie znaleziono, ponieważ został on prawdopodobnie rozebrany aż do fundamentu. Natomiast natrafiono we wschodniej części wykopu, w najniższej warstwie osadniczej (spąg na poziomie morza), na rząd wbitych w ziemię debowych pali różnej wielkości, stonowiących przypuszczalnie umocnienie nabrzeża. Warstwa ta składała się z prawie czarnej, zbitej i tłustej mierzwy, zawierającej dobrze zachowane szczątki organiczne i dużą ilość zabytków. Na podstawie analizy ceramiki nacyniowej (w tym importowanej) oraz grzebleni można przyjąć, że dolna część tej warstwy powstała w drugiej połowie XIII w., a górna w XIV w.

Wykop X-f usytuowany został przy tylnej elewacji kamieniczki Zamkowa 5. Stwierdzono w nim, że elewacja ta posadowiona została na murze średniowiecznym, zachowanym do wysokości 1,40 m n.p.m. Do zachodniej strony tego muru dostawiony był inny mur średniowieczny, biegnący w linii granicy między parcelami Zamkowa 5 i 6, a zachowany do wysokości 2,30 m n.p.m. Oba te mury mogły należeć do rozpoznawanej budowli zamkowej. Nie naruszone warstwy osadnicze o układzie horyzontalnym wystąpiły jedynie przy północnym profilu. Zawierały one dużą ilość sprasowanej mierzwy i typowy inwentarz z drugiej połowy XIII i z XIV w.

Resztą trzy niewielkie wykopy zlokalizowano wzdłuż ulicy Zamkowej, w rejonie dotychczas nie rozpoznawanych. Wykop XII-b umiejscowiono przy styku fasad kamieniczek Zamkowa 6 i 6-a, po stronie wewnętrznej. Stwierdzono w nim, że znany już z wcześniejszych wykopów średniowieczny mur, wyznaczający granicę między tymi kamieniczkami, dochodził aż do ul. Zamkowej. Nie udało się jednak ustalić, czy mur ten kończył się przy fasadach, czy też może biegł dalej na wschód pod ul. Zamkową. Aby tę kwestię wyjaśnić wykonano po zewnętrznej stronie styku fasad wykop XIII-c. Mimo, że dotarto w nim do głębokości 1,15 m n.p.m., problemu tego nie rozstrzygnięto, ponieważ piwniczne partie fasad przebudowane zostały w okresie nowożytnym. W wykopie XII-d, założonym po zewnętrznej stronie północno-wschodniej narożnika kamieniczki Zamkowa 4 natrafiono tuż pod chodnikiem wyłącznie na mury nowożytne. Nie pozwoliły one na dotarcie głębiej i potwierdzenia przypuszczenia, że boczny północny mur tej kamieniczki przechodził pod ul. Zamkową na jej drugą stronę.

Przewiduje się kontynuowanie badań.

ELBLĄG
Stare Miasto

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologii Miast
Oddział w Gdańsku

Badania prowadzili mgr Gracyla Nawrońska, mgr Andrzej Gołębiowski, mgr Jarosław Strobil pod kierownictwem mgr. Tadeusza Nawrońskiego (autor sprawozdania). Finansował WKZ w Elblągu. Piąty sezon badań. Miasto średniowieczne i nowożytne (XIII-XX w.).

Badania kontynuowano w południowo-wschodniej części kwartału: Kowalska - Stary Rynek - Murna - Studzienna; w północnej części kwartału: Linki - Stary Rynek - Studzienna - Murna oraz w południowej partii kwartału: Wigilijna - Wodna - Mostowa - Białka Kociołna. Ogółem badaniami archeologiczno-architektonicznymi objęto obszar o powierzchni 606 m² (średnio na głębokość 4 m) ponadto przygotowano do dalszych badań teren o powierzchni 81 m².

Prawie we wszystkich badanych punktach miasta natrafiono na relikty zabudowy drewnianej, bądź to w postaci domów, bądź ulic lub uliczek wewnętrznych. Najbardziej bogato pod tym względem przedstawia się dotychczas rejon ulicy Kowalskiej, gdzie na tyłach działek odkryto 5 poziomów zabudowy drewnianej datowanej roboczo na połowę XIII wieku. Obok zabudowy mieszkalnej (konstrukcje ramowo-słupowe) występowała zabudowa gospodarcza o mniej starannej technice wykonania. Istotnym elementem było zlokalizowanie drugiej ulicy drewnianej w rejonie ul. Linki usytuowanej poprzecznie do obecnej siatki ulic. Dzięki temu odkryciu teza o odmiennym rozplanowaniu Elbląga w XIII wieku staje się bardziej wiarygodna. Jednym z najcenniejszych osiągnięć sezonu było wyodrębnienie kamienno-ceglanoego budynku o wymiarach 5,25 x 5,60 m (w świetle), pierwotnie stojącego wolno w środkowej partii działki przy ul. Kowalskiej 12. Dopiero w połowie XIV wieku został on włączony, jako oficyna do murywanej kamienicy frontowej.

Budynek ten będzie można datować na okres przed 1288 r., w którym to roku miało miejsce pożar trawiący całą zabudowę Starego Miasta, jeżeli zostanie potwierdzona robocza analiza stratygrafii i materiałów archeologicznych.

Po pożarze miało miejsce ponowne rozmieszczenie miasta m.in. zmiana siatki ulic oraz działek w obrębie kwartałów zabudowy. Doskonałym świadectwem tej akcji jest relikwiot plotu drewnianego rozgraniczającego dwie działki, który zachował się na odcinku długości 4,70 m na tyłach zabudowy przy ulicy Kowalskiej. O trwałości podziałów własnościowych, przynajmniej w badanym punkcie świadczą zbudowane w XVII w. arkadowego muru granicznego, usytuowanego idealnie na osi plotu.

Pierwsza stulecie Elbląga interesująco oświetlają niektóre kategorie materiałów archeologicznych. Obok wyzafnej grupy siwaków bardzo czytelnie widoczny jest zespół ceramiki o morfologii i technice wczesnośredniowiecznej, bądź o formach średniowiecznych, lecz wykonanych w tradycyjnej technice (ponad 37 k). Wreszcie trzecią grupę (ponad 9 k) stanowią importy ceramiczne reprezentowane przez naczyńia kamionkowe oraz polewane; te ostatnie pochodzą prawie ze wszystkich znanych i czynnych w tym okresie warsztatów w północno-zachodniej Europie. Na uwagę zasługują też fragmenty zapinki pruskiej, ostróg, wyrobów metalowych, skórzanych, szklanych i drewnianych.

Budowa kamienic murowanych radykalnie zmienia obraz architektoniczny miasta. Jednakże, jak to wykazały badania w rejonie ulicy Linki, niekiedy towarzyszyły im drewniane oficyny o konstrukcji szkieletowej. W jednej z nich odkryto piwniczkę o głębokości 1,30 m, w której znaleziono drewnianą drabinę oraz kolekcję 170 toczonych talerzy drewnianych.

Podczas badań na tyłach działek lub w tylnych traktach zabudowy murowanej zlokalizowano 6 latryn i 1 studnię. Większość z nich funkcjonowała w okresie od 2 połowy XV w. do początku XIX w. Wydobyty z nich materiały archeologiczne reprezentują zróżnicowany asortyment wyrobów glinianych i szklanych o bardzo wysokim poziomie technicznym i artystycznym.

Szczególne cenna jest kolekcja naczyń szklanych tzw. Römerów, fletów itd. oraz kolekcja fajanaów holenderskich, kamionki nadreńskiej, naczyń z polową i porcelany.

Oprócz badań archeologicznych przeprowadzono analize odsłoniętych relikwów architektury, uzyskując obraz rozwoju kamienicy i jej przemian przestrzenno-funkcjonalnych.

Badania będą kontynuowane.

FRONBORK
Żurawia Góra
Stanowisko 1

patrz
neolit

GADZOWICE - Kwiatonów, gm. Głubczyce
Stanowisko F

patrz
okres halaztycki

GALINOWO, gm. Kisielice
woj. elbląskie
Stanowisko 1

Uniwersytet Warszawski
Instytut Archeologii

Badania prowadził dr Jan Michałski. Finansował WKZ w Elblągu. Pierwszy sezon badań. Ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego (?), średniowiecznego i nowożytnego.

Objektem badanym jest niewielka wysepka leżąca w pobliżu wachodniego brzegu Jeziora Łodygowskiego. Ma ona kształt długiego nasypu wypiętrzonego kilka metrów ponad obecny poziom jeziora, o wymiarach: długości około 30 m, szerokości maksymalnej około 8 m, minimalnej 5-4 m. Od strony lądu jest nieco zniszczona, prawdopodobnie brano stąd ziemię na sypanie wałów wzdłuż obecnego koryta Gardajki.

Niewielki wykop sondażowy (2 x 4 m) założono w najszerszej części wyspy, od strony jeziora. Odkryto tam nikiłe ślady kilkucentymetrowej warstwy kulturowej, jedną niewielką jamkę oraz znajdujące się w nich nieliczne fragmenty ceramiki ręcznie lepionej oraz toczona na kole. Te ostatnie mają metrykę średniowieczną i nowożytną, natomiast fragmenty naczyń ręcznie lepionych są mało charakterystyczne. Być może należą je wiązać ze starszymi fazami wczesnego średniowiecza.

Przewiduje się kontynuację badań.

GNIEW
woj. gdańskie
Pl. Grunwaldski 16
Stanowisko 2

Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku

Badania prowadził mgr Henryk Paner. Finansował Urząd Miasta i Gminy w Gniewie. Szósty sezon badań. Miasto (XIV - XV w.).

Celem badań było rozpoznanie i zadokumentowanie przypadkowo odkrytych konstrukcji drewnianych. Odkrycia dokonano w trakcie prac remontowo budowlanych prowadzonych na zapleczu zabytkowej kamieniczkii przez pracowników PP PKZ Gdańsk. Odkryto i zinwentaryzowano relikwty późnośredniowiecznej ulicy o drewnianej nawierzchni.

Wykop nr XIII o wymiarach 4,65 x 7,0 m obejmował 16 zachowanych w całości lub fragmentarycznie dranic ułożonych na legarach. Legary zorientowane były na osi N-S, zaś dranie na osi W-E, z nieznacznyia odchyleniem w kierunku południowym. Długość odkrytego odcinka drogi wynosiła 6,4 m, zaś szerokość 2,1 do 2,4 m, przy czym nią jest to szerokość całkowita ulicy, jako że część konstrukcji ginęła w profilu zachodnia wykopu (tj. pod nawierzchnią ul. Brzozowskiego), zapewne wynosi ona około 3,5 - 4 m. Od strony południowej konstrukcja została mocno zniszczona wkopami o charakterze nowożytnym, natomiast od północnej zachowała się w doskonałym stanie i można przypuszczać, iż biegnie dalej w kierunku murów obronnych - w górę ulicy Brzozowskiego.